

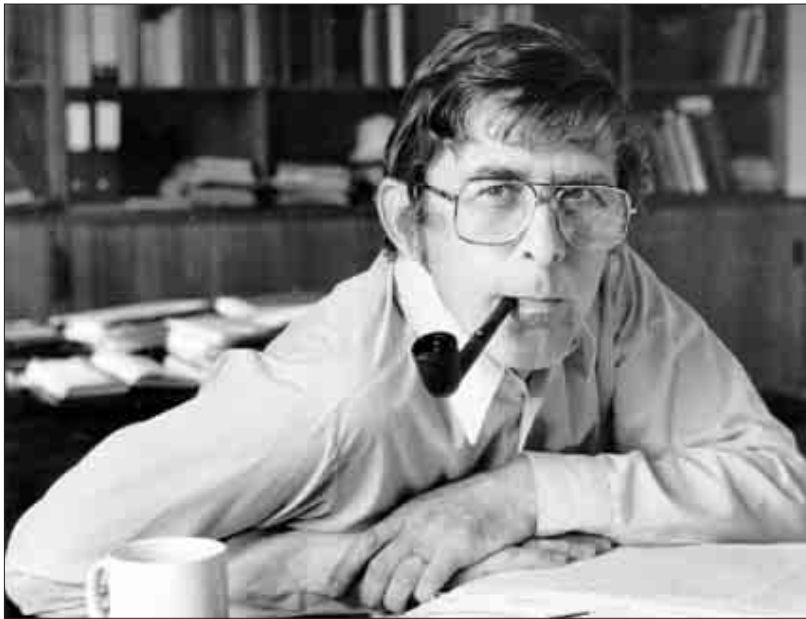
Undirgrundin og søguskriving

ORDASKIFTI

Halgir Winther Poulsen

Eftir at formaður Tjóðveldisflokksins, Høgni Hoydal, í grein í Sosialinum og Dimmalætting undir yvirskriftini "Tá søgan er fólksk, verður framtíðin til fals" hevði sett fram upplýsingar um, hvat føroysku samráðingarmenninir høvdu við sær í skjáttuni til fundin við donsku stjórnina tann 11. september 1992, og lagt afturat, at Schlüter bjargaði okkum við at taka okkum á bóli (og forerdi okkum undirgrundina), svaraði eg, at hesar upplýsingar vóru rangar, og greiddi í stuttum frá samráðingargongdini í tíðarskeiðinum 1984 til 1992, tá eg tók lut í hesum samráðingum.

Høgni Hoydal hevur síðan svarað í tveimum greinum, onnur við beinleiðis viðmerkingum til tað, sum eg skrivaði, meðan hin er svar til oddagrein í Sosialinum um sama evni. Tá nógv av tí, sum Høgni skrivar, er misvisandi, fari eg enn einferð at greiða frá, hvat veruliga hendi frá tí, at stjórnin gekk við til at fara undir samráðingar í august 1988 intill vit í september 1992 fingur ræði á rævnunum í føroysku undirgrundini.

Halgir Winther Poulsen: – Føroyska loyvisskipanin – eins og líknandi skipanir í øðrum londum – er grundað á ta fyrirtreyt, at loyvishavarin fær ognarrætt til framleidd kolvetni. At sáa iva um, at loyvisevvarin, Føroya landsstýri, hevur fulla heimild til at veita loyvi, sum geva loyvishavarunum ognarrættin til útvinnin kolvetni, má haldast at vera ábyrgdarleyst.

Grønlandska loysnin

Av tí at Høgni Hoydal, neyvan av tilvild, brúkar heitið grønlandska loysnin um tað, sum Schlüter skuldi hava bjargað okkum undan, er neyðugt heilt stutt at greiða frá fortreytunum fyrri og innihaldinum í hesi loysn, sum grønlandingar lótu sær lynda, men sum føroyingar so gott sum einmæltir vístu frá sær frá fyrsta degi.

Tá grønlandingar fyrst í sjeyti-árunum samtyktu at fara undir samráðingar við donsku stjórnina um eina heimastýrisskipan, segði grønlandska landsráðið m.a. hetta um rævni í undirgrundini: "Med hensyn til råstoffer i undergrunden er udvalget af den opfattelse, at dette sagsområde er af så stor og afgørende betydning for et kommende grønlandsk hjemmestyre, at flertallet finder det naturligt at anse det for et særansliggende". Tað gekk sum kunnugt ørvísi hjá grønlandingum. Tá heimastýrisskipskommissionin varð skipað var tað við fimm landsráðslimum og níggju fólkalingslimum, meðan formaðurin var danskur professari í aljóðarætti. M.a. við stuðli frá einum øðrum donskum professara í aljóðarætti, sum var reiðiliga nógv frammi í føroyskum miðlum herfyri, eydnaðist at sannføra meirilutan í kommissionini um, at tað ikki bar til hjá grønlandska heimastýrinum at fáa ræði á móguligum rævnunum í grønlandska undirgrundini. Hetta

skuldi vera í stríð við "statens højhedsret", "rigsfællesskabet" o.a.m. Ja, enntá altjóðarætt, serliga ST-samningin frá 1966 um mannarættindi, ið annars var ætlaður at verja veikar bólkur sum grønlandingar, brúkti hesin góði professari ímóti grønlandingum í teirra undirgrundarmáli.

Úrslitið gjørdist rævnislógin fyrri Grønland, ið ásetir, at tað kreyst avtala millum landsstýrið og stjórnina til allar tjóðandi avgerðir um leiting og útvinnung av rævnunum, og at landstingið kann áleggja landsstýrinum ikki at gera sovorðna avtalu við stjórnina. Hendan skipan verður vanligliga nevnd "dupult veto". Báðir partar kunnu sostatt forða fyrri, at nakað hendir. Ein felags fyrirsiting hevur tilfeingisumsitingina í hondum. Harafturat eru reglur í lógini um býti av inntøkunum millum Grønland og Danmark, tó ikki fyrr enn útreiðslurnar hjá statinum sambært figgjarlógargjættanum viðvíkjandi Grønlandi eru mótróknaðar. Inntøkubýtið er seinni broytt, soleiðis at inntøkur upp til 500 mió. kr. um árið verða býttar í helvt. Verða inntøkurnar meira enn tað, skal samráðast um býtið.

Hetta er í stuttum "grønlandska loysnin", sum Høgni Hoydal leggur føroysku samráðingarmenninar undir at hava havt í skjáttuni tann 11. september 1992, men sum flestøll, ið hava kunnleika til málið, vita, at føroyingar av góðum grundum

ikki vildu hava, hóast hon. ella líknandi loysn, stóð teimum í boði frá fyrsta degi.

Fortreytnar fyrri føroyska loysnini

Fortreytnar fyrri føroyska loysnini vóru bæði rættarligar og politiskar. Tíðin var bæði við og ímóti, tá ráddi um at vinna sømdir fyrri føroysku krøvunum. At málsøkið "rævni í undirgrundini" kom við sum B-mál í heimastýrisslóginum var óivað fyrst og fremst orsakað av kolinum í Suðuroy, sum hevði havt stóran týðning undir krígnum. Eingin hugsaði tá um móguliga olju í føroysku undirgrundini. Forarbeiðini til heimastýrisslóginu benda á, at tað ikki vóru danir, men limir í føroysku samráðingarnævndini, sum kravdu, at hetta málsøkið ikki skuldi vera A-, men B-mál. Longu í 1948 samtykti lótingið, at samráðingar skuldu takast upp við stjórnina um yvirtøku, men tað sær ikki út til, at nakað veruligt hendi í málinum í fleiri ár.

Í 1975 samtykti lótingið av nýggjum B- málsøkið undirgrund Føroya og havbotnurin verður yvirtikið sum føroyskt sernál. Fyri atkvøddu allir flokkar uttan sambandsflokkurin. Í 1982 var málið aftur reist á tingi, og tá varð soljóðandi samtykt gjord, aftur hesaferð við undirtøku av øllum flokkum uttan sambandsflokkunum:

"Føroya lóting heldur fast við samtyktina frá 17. apríl 1975:

Føroya lóting samtykkir, at málsøkið undirgrund Føroya og havbotnur verða yvirtikin sum sernál". Undir tingviðgerðini í 1982 kom fram, at samráðingar høvdu verið, og at uppskot til kommissorium fyrri eina samráðingarnævnd var latið donsku stjórnini, sum ikki hevði svarað. Sambært hesum uppskoti skuldi ein nevnd setast, sum m.a. skuldi "undersøge og udarbejde forslag til en færøsk råstofordning baseret på ligestillingsprincipper, men inden for disse rammer med videst mulig hensyntagen til færøske interesser...". Hetta var ikki júst í samsvari við lótingssamtyktina frá 1975, so tað var ikki lógið, at lótingið ikki tók undir við tí.

Vit lógu tó sjóvarfallið av okkum við ikki at gera nakað veruligt við kravið um yvirtøku fyrr enn í 1975, tá stóðan var tann, at tvær álvarsligar forðingar vóru komnar í vegin. Í 1973 var tann fyrsta oljukreppan, og trygg at-gongd til orku lá øllum stjørnum frammaliga í huga. Samstundis var mótið fyrri oljuvátunum flutt so langt til havs og so langt norður-effir, at tað ikki longur var óhugsandi, at olja kundi finnast á føroyskum øki, ikki minst um tað fór at eydnast at fáa eitt gott úrslit av samráðingunum við Bretland um landgrunsmarkid.

Tað, sum kanska tá var upp- aftur verri fyrri føroysku støðuna

mótvegis donsku stjórnini, var, at grønlandingar vóru farnir at seta krøv um rættindi til teirra rævni í sambandi við ynki um eina heimastýrisskipan. Hetta hendi eisini í 1973, og tann 18. februar 1975, júst tveir mánaðir undan lótingssamtyktini frá 17. apríl sama ár, kom eitt uppskot til samráðingargrundarlag frá grønlandska landsráðnum, har kravt varð, at rævni í undirgrundini skuldu verða sernál. Her var nakað at stríðast um, tí hóast olja ikki mundi liggja frammaliga í huganum, vóru nógv virðismikil rævni í grønlandska undirgrundini, eitt nú kryolít, sum longu varð útvunnið.

Tað búðu sostatt fleiri sterkar rævnispolitiskar grundir undir, at danska stjórnin sýtti fyrri at fara í realitetssamráðingar um yvirtøku av málsøkinum rævni í føroysku undirgrundini og eisini royndi seg við somu grundgevingum móti føroyska kravinum, sum eydnaðist teimum so væl í Grønlandi, nevniliga at "statens højhedsret", "rigsfællesskabet" og seinni eisini "almindeligt anerkendte retsprincipper" skuldu vera til hindurs fyrri einari yvirtøku.

Sum kunnugt eydnaðist hetta ikki, og tann 11. september 1992 varð semja fingin um yvirtøkuna.

Alment kend viðurskifti?

At Høgni Hoydal ikki dámar heimastýrisslóginu er eyðsæð, og annað hevði

eisini verið lógið fyrri formann Tjóðveldisflokksins. Men máti skal vera við, og tá hann nýtur undirgrundarmálið sum skúladømi um alt tað illa í heimastýrisslóginu, haldi eg, at hann ger ovníkið av. Tað tykist eisini lógið, at júst eitt B-mál sum rævni í undirgrundini ferð eftir ferð verður drigið fram til at lýsa hesa lóg sum heild. Meginparturin av málinum, ið kundu yvirtakast eru jú A-mál, ið til ber at yvirtaka uttan stórvægis hóvasták. Tey fáu B-málini vórðu júst "parkerað" í 1948 og goymd til seinni samráðingar. Og í samráðingarspurningum er júst ikki alt lagt fast frá byrjan.

Høgni Hoydal vísir til, at tað, sum hann segði um grønlandska loysnina, ikki var annað enn tilfikt, sum hevði verið alment frammi gjøgnunum nógv ár, og vísir hann í hesum sambandi til ymiskar blaðgreinir og eina sjónvarpsending. Eg skal stutt trúva í hetta tilfarið.

Í 1996 var undirgrundin í einari blaðgrein hjá Høgni Hoydal skýrd at vera eitt av skúladømunum um frumskógarkendu

Flestoll, ið hava kunnleika til undirgrundarmálið, vita, at føroyingar av góðum grundum ikki vildu hava eina grønlandska loysn, hóast hon, ella líknandi loysn, stóð teimum í boði frá fyrsta degi. Her undirskriva Atli Dam, táverandi lögmaður og Poul Schlüter táverandi forsætisráðharri, undirgrundaavtaluna

Mynd Kalmar

heimastýrslógina. Av hesum stóðst mikil skrivning, har fólk, ið vardu av undirgrundarmálinum og sum royndu at koma við rættleiðingum, av honum vórðu mett at vera naivir idealistar, ið einki høvdu skilt av tí beiska veruleikanum, sum eftir øllum at døma var tann, at danir einans høvdu fjald motiv, tá tað snúði seg um undirgrundina.

So var tað sjónvarpssendingin frá desember 1997 um bankamálið, sum Hogni Hoydal stóð fyri. Hon snúði seg mest um bankamálið, men undirgrundin varð tó ikki gloymd. Eftir at hava ásannd, at einki bendi á nakra stóra og neyvna ætlan hjá donsku stjórnini við at lata undirgrundina av hondum, gitir hann kortini, at tað mest sannlíka er, at tað var fyri at føroyingar skuldu hava nakað at handla við, tá fíggarligu krøvini fóru at koma úr Danmark eftir føroyska húsa-gangin. Løgin logikkur, má haldast, at kreditor skuldi latið debitorinum einasta aktiv av týðningi í forhold, vitandi um hótandi húsa-gangin, fyri at hava nakað at krevja aftur.

Sjálvur haldi eg, og helst fleiri við mær, at tað, sum telur mest fyri okkum føroyingar má vera, at vit høvdu rætt, og at vit eisini umsíðir fingur hendað rætt. Minni umráðandi átti at verið at komið við alskyns (ill)gitingum um, hvat fekk Schlüter til at geva eftir so ruddiliga, sum hann at

enda gjørdi. Eg tími ikki at taka lut í hesum gitingum, men eftir at hava umhugsað allan spurningin gjølla, eri eg sannførdur um, at so gott sum samfelda føroyska politiska kravið, og ikki minst tær vælgrundaðu framfórlurnar frá føroyskari síðu, hava sannført Schlüter og donsku stjórnina um, at tað slapt ikki undan einari greiðari loysn, skuldi tað vera gjørligt at lata ta fastlestu stöðuna upp, soleiðis at farast kundi undir rævnisvirksemi á føroyskum øki. Tann óloysta marknatrætan við Bretland hevur óivað eisini havt sín týðning.

Hvat fyrifórst í teimum samráðingum, sum landsstýrið hevði við donsku stjórnina eftir skræðlið í oktober 1992, veit eg ikki, men tann tásitandi stjórnin, ið ikki tyktist føroyingum so vinarliga sinnað sum Schlüterstjórnin, kom við fleiri krøvum viðvíkjandi undirgrundini. Har sótu jú eisini menn, sum høvdu roynt at forða yvirtøkuni í sínari tíð, eitt nú Poul Nyrup Rasmussen og Poul Nielson. Samanumtikið kann tó sigast, at okkara ræði á okinum kom óskalað gjøgnum hesi truplu ár.

Um hendingarnar á heysti 1992 verður víst til eina samrøðu í Sosialinum tann 6. mars 1998 við Atla Dam um, hvussu hart stóð á í undirgrundarmálinum, orsakað av obstruktion frá danska javnaðarflokkinum móti

avtaluni frá 11. september 1992. Í hesum sambandi má fyrst verða sligið fast, at Schlüter á fundinum tann 11. september 1992 undirstrikaði, at tann avtala, ið her var gjørd, var ein avtala millum donsku stjórnina og føroyska landsstýrið, og at avtalan ikki skuldi leggjast fyri fólkatingið til góðkenningar. Hann fór tó "for god ordens skyld" at kunna politisku flokkarnar í Danmark um avtaluna. Eg visti, at donsku javnaðarmennin vóru í øðini, men grunaði ikki, at hendað øði vardi líka til í desember 1992. At hetta politiska trúst ikki megnaði at vika avtaluna, er væl saktans bert eitt próg um, at stjórnin stóð við sítt orð.

Harnæst er tað skrivningin í Sosialinum upp undir fólkatingssvalið í 2001. Hendað søgan er í stuttum tann, at Hogni Hoydal, sum tá var varaløgmaður, í einari vallysing forði fram, at danska stjórnin framvegis ikki viðtókendi, at føroyska tjóðin hevði ognarrætt til oljuna, og at eitt eljustríð tó stóð fyri framman um ognarrættin til hetta ríkiðmið. Tað fanst bert ein máti at sleppa undan hesum stríði, og tað var at taka við skeytinum til okkara land og gerast sjálvstøðugt fullveldisríki.

Hetta hendi júst sum eitt av oljufeløgnum hevði rakt við olju, og áhugin var tí stórur millum altjóða oljufelögin, sum

longu tá høvdu gjørt stórar flögur í leiting á føroyskum øki við grundarlagi í loyvum frá Føroya landsstýri. Tað vóru mætari menn enn eg, ið hildu hetta vera ábyrgdarleys tala av landsins næsthægsta manni, m.a. táverandi lögmaður og aðalstjórnin í oljumálaráðnum. Í hesum sambandi má havast í huga, at eitt høvuðskrav hjá altjóða oljufelögum, ið standa fyri milliardaflögum í oljuleiting, er, at politisku viðurskiftini í viðkomandi londum eru stöðug álitandi, og at tey myndugleikaloyvi, ið eru grundarlagið undir hesum flögum, eru álitandi.

Grønlandska loysnin og føroyska kravið

Meðan grønlandingar sum greitt frá omanfyri endaðu við einari loysn, har teir hvørki fingur avgerðarrættin ella inntøkurnar yvir sínum rævnnum, var føroyska kravið alla tíðina júst tað óvugta: Føroyar skuldu hava bæði avgerðarrætt og møguligar inntøkur. Hetta var eisini arbeiðssetningurin hjá teimum nevndum, ið landsstýrið setti at arbeiða fyri, at føroysku krøvini vunnu frama. Tað kann vera vert at minna á, at tá landsstýrið í desember 1987 setti eina kann-ingarnevnd at fyrirreka kravið um samráðingar við donsku stjórnina, var tað við hesum arbeiðssetningi: "... at koma við

uppskoti til eina samarbeiðs-avtalu millum landsstýrið og ríkisstýrið um fyrisingina av undirgrundini, og sum gevur Føroyum endaliga avgerðarrættin til møguliga útvinning av rævnnum úr føroysku undirgrundini, soleiðis at málsøkið "rævni í undirgrundini" eftir avtalu við ríkisstýrið gerst sermál". Hetta var alla tíðina botnlinjan hjá føroysku samráðingarfólkunum.

"Hvíta álitid" broytr sjálvandi einki í hesum. Hetta álitid var, eins og tað reyða og bláa álitid, ein partur av fyrireringinum til samráðingar við donsku stjórnina. Av tí, at stjórnin ongatið var komin við nokrum ítökiligum krøvum í sambandi við eina møguliga yvirtøku av hesum B-málinum, men bert sýtt fyri samráðingum uttan haldgóðar grundgevingar, helt nevndin tað vera beinast ikki at koma við nokrum beinleiðis uppskoti til avtalu soleiðis sum arbeiðssetningurin legði upp til, men heldur roynt at greina hvørji høvuðsá hugamálini hjá báðum partum máttu haldast at vera, og víðgera nakrar høvuðsspurningar, ið komandi samráðingar kundu haldast at fara at snúva seg um.

Í hesum sambandi má verða mint á, at Hvíta álitid var hugsað sum eitt slag av samráðingar-handbók hjá landsstýrinum, og varð tí hildið strangliga loyniligt, og kom ikki alment fram, fyrren

samráðingarnar vóru loknar og avtalan gjord. Eisini hetta álitid byggir á tað ófrávikiliga kravið, at málið varð yvirtikið sum sermál, og at avgerðarrætturin tí skuldi leggja í Føroyum. Hinvegin var eyðsæð, at danska stjórnin kundi seta krøv, tá tað snúði seg um eitt B-mál. Høvuðsendamálið við Hvíta álitinum var júst ein roynd at lýsa, hvørjum krøvum roknast kundi við, og í hvønn mun tilík krøv kanska kundu verða góðtikið uttan at føroysk áhugamálið vórðu skadd.

Samanumtikið kann einki av tí, ið Høgni Hoydal visir til sum "alment kent", takast til innthøki fyri, at tað landsstýrið, ið forði samráðingarnar um undirgrundina, nakrantíð umhugsaði eina grønlandska loysn ella gav dansku stjórnini minsta varhuga av, at ein tilík loysn kundi góðtakast.

Tann 11. september 1992 – enn einaferð

So eru vit aftur við spurningin um, hvat var í skjáttuni hjá landsstýrinum tann dagin. Høgni Hoydal sigur ein grønlandsk loysn (við ongum gáسارةyngum!), og hann hevur ikki greitt frá, hvaðan hann hevur hetta páhald.

Hesin fundurin var umbiðin av landsstýrinum fyri at fáa gongd á aftur arbeiðið í embætissbólkunum, ið var fyrribils niðurlagt, meðan bíðað varð eftir greiðari politiskum útmeldingum frá stjórnini. Sjálvsagt fóru samráðingarmenninir ikki tómhentir til tilíkan fund. Tað hevði verið óðamannaverk, um ynksi var at fáa nakað burturt. Tilfar var tí fyrireikað til fundin, og av tí at minnið kann vera svikaligt tá fráliður, havi eg gjørt mær tann ómak at leita hetta tilfarið fram. Tað bygdí alt á tað ófrávikiliga treyt, at málið varð yvirtikið sum sermál, og at føroyskir myndugleikar sostatt fingi bæði lóg-gávuvaldið og umsitingina. Undir hesum treytum kundi samráðast um ymiskar praktiskar loysnir, ið kundu vera til fyrimunar fyri báðar partar. Tað er nú einaferð soleiðis, at skulu samráðingar millum tveir partar, ið hava ymisk áhugamáli, kunna føra til semju, er ofta neyðugt við pragmatiskum ella realpolitiskum loysnum. Annars kann tað lættliga enda við, at tú um tí heldur um alt - situr eftir við ongum.

Millum hetta tilfarið er eitt skjal, nevnt "Talepunkter", umfatandi tey krøv og sjónarmið, sum lögmaður skuldi føra fram á fundinum. Punkt 5 í hesum skjali er soljóðandi: "Jeg ønsker at gentage, at vores hjemmestyrelse af 1948 klart stiller os stærkere vedrørende en overtagelse end Grønland står i henhold til sin hjemmestyrelse af 1979. Allerede af denne grund er en "Grønlands-ordning" uacceptabel for os, både juridisk og politisk".

Hetta var tað, ið lögmaður hevði í skjáttuni. Eg hugsji ikki, at tað kundi verið sagt stórt greiðari.

Um at sitera

Høgni Hoydal lastar meg fyri, at eg bert havi siterað eitt brot av grein hansara, og enná verri ikki

havi viðgjørt samanhingin og innihaldið í greinini. Hetta var ikki av tilvild. Eg havi ongan hug til at leggja meg út eitt politiskt stríð millum Tjóðveldisflokkun og Javnaðarflokkun. Tað, sum fekk meg at gera viðmerkingar til greinina hjá Høgni Hoydal, var tann einfaldi veruleikin, at eg visti, hvat gekk fyri seg á umrødda fundi, og at tað, sum hann skrivaði, var beinleiðis í stríð við veruleikan.

Eg skal tó gera nakrar viðmerkingar til tann partin av grein hansara, sum viðviki undirgrundini, og sum eg ikki nevndi í fyrra umfari.

At Tjóðveldisflokkurin hevur hildið fast við síni mál og okkara rættindi, so at vit ikki fara av kós móti einum sjálvstøðugum landi, ivist eg onga løtu í. Eg dugi bara illa at siggja, at flokkurin hevði nakran óðrvísi leiklut í undirgrundarmálinum enn at standa saman við hinum flokkunum, ið vildu hava yvirtøkuna framda. Hetta var eisini ein sterk stóða. Tó eigur at verða nevnt, at Finnboði Isakson, ið sum landsstýrismaður hevði undirgrundarmálið um hendur, tá dansk-føroyska embætismannanevndin skuldi settast, helt fast um, at landsstýrið skuldi eiga formannin í nevndini. Hóast hetta, saman við ósemjuni um orðing av arbeiðssetninginum, seinkaði samráðingunum í drúgva tí, var tað uttan iva ein skilagóð stóða.

At yvirtøkan av ráevnunum í undirgrundini á nakran hátt skal hava við sær, at vit fara av kósini móti einum sjálvstøðugum landi, man vera heldur torført at skilja fyri fólk flest. Tað finnast óivað fleiri, ið halda, at verður olja funnin til munar í føroysku undirgrundini, fer tað óivað at skunda undir hesa gongdina.

So er tað tann gamla plátan um vantandi ognarrætt til undirgrundina, og at vit bert "hava

yvirtikið umsitingina av ráevnunum í undirgrundini". Hertil er í stuttum at viðmerkja, at vit hava ognarrættin til øll tey ráevni, ið kanska eru at finna í føroysku undirgrundini.

Hesin ognarrættur er staðfestur í lögtingslóg nr. 31 frá 16. mars 1998 um kolvetnisvirksemi. Grein 1 ásetir, hvørji ráevni lógin fevnir um, og í grein 3 er ásett, at "Kolvetni, nevnd eru í § 1 hoyra Føroya landi til". Í viðmerkingunum til grein 3 verður sagt, at "Stk. 1 ásetir, at kolvetni er landsins ogn". Hesin landsins ognarrættur verður handhevaður á tann hátt, at tað er lögting og landsstýri, ið skulu góðkenna alt ráevnisvirksemi og veita øll leitingar- og útvinningarloyvi á føroyskum land- og sjóki, undir treytum, ið lögting og landsstýri leggja við.

Ognarrættur landsins til ráevnistilfeingið er sera týðningarmikil, tá hugsað verður um møguleikarnar fyri at vekja áhuga hjá altjóða oljufeløgum at gera tær risafløgur, ið leiting eftir olju á so torfórum óki sum tí føroyska, krevur. Tað er nevnliga hesin ognarrættur, ið heimil landsstýrinum at geva loyvi við einkarrætti til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Sum nevnt í viðmerkingunum til grein 3 og 6 í kolvetnislógini ber tílíkur einkarrættur vanliga við sær, at loyvishavin gerst eigari av møguligum kolvetnum framleiddum í loyvissøkinum. Kundu feløgin ikki fingið tilíkan ognarrætt til útunnin kolvetni, hevði áhugin at gera neyðugu fløgurnar uttan iva minkað munandi.

Mær vitandi havi hvørki danskir myndugleikar ella tey altjóða feløg, ið hava brúkt hundraðtals miljónir til oljuvirksemi í Føroyum og sum nú standa frammanfyri enn stórrí fløgum, sett minsta spurnartekin við hendað ognarrætt. Sum nevnt

omanfyri er føroyska loyvisskipanin – eins og líknandi skipanir í øðrum londum – grundað á ta fyrirtreyt, at loyvishavin fær ognarrætt til framleidd kolvetni. At sáa iva um, at loyvisskipanin, Føroya landsstýri, hevur fulla heimild til at veita loyvi, sum geva loyvishavarunum ognarrættin til útunnin kolvetni, má haldað at vera ábyrgdarleyst.

Nú sigur Høgni Hoydal helst, at hann tosar um ognarrættin til undirgrundina og ikki til ráevnini. Hetta er júst eitt sjónarmið, ið um tað hevði verið fremsta krav føroyinga undir samráðingunum, hevði ført til, at vit enn høvdu sitið og deilst um "højhedsret" og tilík "romantiske begreber", sum Schlüter einaferð tók til, heldur enn at fara eftir tí, sum heimastýrslógin heimilaði okkum, nevnliga ráevnunum. Lat so danir eiga eina tóma undirgrund, tá vit hava vundið oljuna út henni, væl at merkja um vit ikki til ta tíð hava fingið skeytið.

Hvussu hevur yvirtøkan roynst?

Høgni Hoydal avdúkar, at fleiri føroyskir politikarar óttaðust fyri, at vit ikki høvdu serfrøðina til at kunna umsita økið sjálvi, og at Danmark tískil skuldi fáa ein aktivan leiklut í umsitingini. Sjálvur minnst eg ikki, hvørjir hesir vóru. Tað vóru ikki teir, sum ráddu fyri borgum í Tinganesi um ta tíðina, tá ráevnini vórðu yvirtikin og ein føroyskur oljupolitikur skuldi fyririkað og setast í verk. Teir høvdu ikki kálvahjarta, ið hvussu er ikki í undirgrundarmálinum.

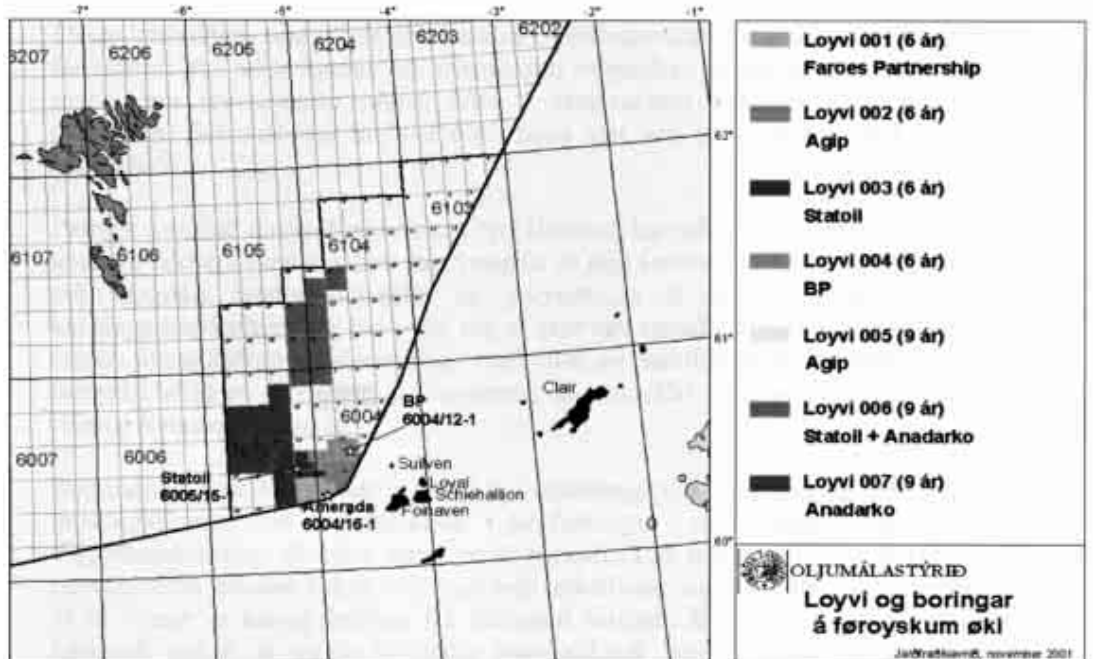
Longu í desember 1992, áðrenn yvirtøkuavtalan varð undirskrivað, setti landsstýrið Oljuráðleggingarnevndina, ið fekk til uppgávu at vera landsstýrinum til hjálpar við at gera

eina strategi til umsitingar av tilfeinginum í undirgrundini. Nóg mikið var at takast við: Føroyska sjókið var þúra ókannað sum møgult oljuøki, og galdandi lóggávan frá 1950 var avlað. Nevndin lat landsstýrinum álit á jóansøku 1993 við tilmæli um manna-gongdir og uppskoti um for-kannningarlóg.

Lógin varð samtykt av lögtinginum í oktober sama ár, og longu várið eftir varð loyvi givið til seismiskar kanningar, eftir at tilboð vóru komin frá fleiri altjóða seismikkfeløgum. Samstundis var lítill, men arbeiðssom og dugnalig, oljufyrising sett á stovn. Hon gjørdi sítt ystarsta fyri at røkja føroysku áhugamálini, og hevur eisini dugað væl at gjørt brúk av vitan uttanefir í samvinnu við feløg og stovnar uttanlands. Nevnt kann vera, at oljufyrisingin helst man hava verið so gott sum útreiðslu-neutral fyri landskassan, tá hugsað verður um tær miljóna-upphæddir, ið eru goldnar av útlensku loyvishavunum í ymiskum gjöldum sambært loyvistreytum og kolvetnisskatti. Hetta man helst vera eitt eindomi í almennari fyrising í Føroyum.

Eftir at nútímans kolvetnislóg varð samtykt, endaði fyrsta útbyðingumfarið í august 2000 við tí úrsliti, at sjei loyvi vórðu latin fimm samtøkum umboðandi 12 oljufeløg. Annað umfarið var í januar í ár, og vórðu tá latin sjei loyvi til fimm samtøk umboðandi átta feløg.

Gaman í er olja enn ikki funnin í rakstrarverðum nøgdum, men higartil hava altjóða oljufeløgin ikki mist áhugin fyri føroyska økinum, so vónir eru fyri at olja verður funnin í stórrí nøgdum enn higartil.

Ognarrættur landsins til ráevnistilfeingið er sera týðningarmikil, tá hugsað verður um møguleikarnar fyri at vekja áhuga hjá altjóða oljufeløgum at gera tær risafløgur, ið leiting eftir olju á so torfórum óki sum tí føroyska, krevur. Tað er nevnliga hesin ognarrættur, ið heimil landsstýrinum at geva loyvi við einkarrætti til leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum. Kortid visir fyrstu loyvini til boring á føroyskum øki